

KULTŪRA

MENAS ✎ LITERATŪRA ✎ MOKSLAS

Mus visus jungiantis žmogiškumas

Parėjau vakar iš renginio lengvai nuliūdusi – žodis „lengvai“ čia labiausiai tinka, nes tas liūdesėlis toks, kad mostelėjai ranka ir nubaidei kaip musę...

Ir vis dėlto nejaugi bus teisi viena *Facebooko* komentatorė, prikišusi man akivaizdų entuziazmo stygių?..

Ak, ko gero, ji bus teisi. Kuo toliau į brandą, tuo mažiau entuziazmo ir vis daugiau ramaus skepticizmo. Tiesą pasakius, ir liūdėti nėra ko – laikai keičiasi, kartos – taip pat, ir nėra ko nervintis, kad kai labai daug šnekama, tai mažai pasakoma. To, kas nėra vien tik informacija, o dar turi ir prasmę.

Pokalbis buvo apie knygas. Smagus, veržlus, informatyvus, atskleidžiantis naujausias tendencijas, kryptis ir panašiai. Ir kažkaip tame pokalbyje pasijutau nejaukiai. Nors viskas tekėjo sklandžiai, pasakojimai tiesiog liejosi, salėje buvo daug žmonių, jie pritariamai reagavo, bet... norėjosi pauzės.

Norėjosi pasakyti – o kas iš viso to?

Iš viso to gražumo, sklandumo, edukacinio pobūdžio, teigiamų motyvacijų, pozityvizmo ir panašiai? Žmonės daugiau skaitys? Daugiau skaitys gerų knygų? O kas yra gera knyga? Ar ta, kurios daugiausiai parduodama? Ar ta, kuri ilgai guli lentynoje, nes skaitytoją gąsdina ar (taip būna dažniau) palieka abejingą?..

Matydama knygynuose perkamiausių knygų dešimtukus, visada norėdavau, kad atsirastų alternatyva – mažiausiai perkamų knygų dešimtukas. Ko gero, visą išigyčiau. Skaityčiau ir galvočiau, kame gi šuo pakastas, kodėl šios knygos nepopuliarios – turbūt įdomios išvados būtų. Be to, skaityti nepopuliarias knygas kur kas prasmingiau, nei populiarias. Bent jau neplauki pasroviui su minia, o stovi toks vienas sraunumoj kaip užsispyręs šiekštas.

Kita vertus, juk ir šiandieninės medijos bei socialinė aplinka tik ir skatina, kad būtumei kitoks, kad išsiskirtum, kad didžiutumeisi savo kitoniškumu. Bet ar kartais mūsų aplinka mums nemeluoja? Kiek tame kitoniškumo skatinime yra noro visuomenę niveluoti – kad visi būtų tokie pat?.. Ir kas gi yra tas kitoniškumas – ar ne chimera? Ar ne burbulas?.. Akių dūmimas, apgaulė?..

Žmogus negali pakeisti savo žmogiškosios prigimties taip drastiškai, kad visos moralės normos, etikos taisyklės, tradicijos, kitaip tariant, dogmos staug neberekštų nieko ir jis neva taptų laisvas. Kiekvienoje nervų skaiduloje, kiekvienoje ląstelėje įrašyta tai, kas lydi žmogų tūkstančius metų ir sieja juos visus – nuo žilos senovės iki dabartinių laikų. Yra kažkas, kas priverstų ištiesti ranką paleolito žmogui ir Apšvietos filosofui. Šventajam ir nusidėjėliui. Kažkas giliai žmogiška ir tik žmogui būdinga.

Ir tai nėra joks kitoniškumas. Tai žmogiškumas, kuris jungia visus kitoniškumus, visas atskirības, visus išsisklaidžiusius socialinius ir visuomeninius individus.

Renata Šerelytė

Romualdas Rakauskas. Pasivaikščiojimas pavasarį, 2000

RUDENS VAIKAI

*Kai ateina minkštas ir švelnus pavasaris
ir tartum maži stebuklai kalas pumpurai,
aš esu praėjęs žalią vasarą
ir matau, kaip žaidžia pakelėse rudens vaikai.
Nesikalkit! Nesikalkite, žiedai, į saulės šviesą:
verčiau likite žalsvom dėmelėm ant šakų, –
į jūsų bundančių ir bręstančių gyvybę tiesia rankas
būriai rudens vaikų.*

Algimantas Mackus

SPAUDOS,
RADIO IR
TELEVIZIJOS
RĖMIMO
FONDAS

Spaudos, radijo ir televizijos rėmimo fondas 2019 m. suteikė 10 000 Eur paramą šeštadieniniam „Draugo“ priedui „Kultūra“, projektui „Lietuvos kultūros sklaida ir kultūros paveldo išsaugojimas bei lietuviybės puoselėjimas pasaulyje“

Šio šeštadienio Kultūros turinys

1-as psl. Renata Šerelytė. Mus visus jungiantis žmogiškumas • **2-as psl. Astrida Petraitytė.** Mūsų išeivių tautinė katalikybė • **3-as psl. Vytautas Kaziela.** „Paukščiai paliko šiaurės miškus“... Eilėraščiai • **4-as psl. Algis Vaškevičius.** Užupio galerijoje „Menų tiltas“ – Paryžiuje gyvenančios Rūtos Jusionytės darbų paroda • **5-as psl. Laimutė Vasiliauskaitė-Rožukienė.** Fotoalbumo „Punios šilas. Senųjų girių takais“ sutiktuvės • **6-as psl. Deimantė Žukauskienė.** Lietuviai Argentinos pietuose • **7-as psl. Naujos knygos. Renata Šerelytė.** Subtili kelionė laiku/ **Romualdas Kriaučiūnas.** Amerikos lietuvių gyvenimo romanas • **8-as psl. Kultūros kronika/ Skaitytojų laiškai**

Kitame numeryje: Ambicingas Lietuvos bajorų projektas • Lietuvių teatrinė veikla Argentinoje

Redaguoja **Renata Šerelytė** renata.serelyte@gmail.com • Maketuoja **Jonas Kuprys**

Kadras iš filmo. Aktyvios LTKB veiklos puslapis

Mūsų išeivių tautinė katalikybė

Astrida Petraitytė

Lapkričio 14–16 Kaune, Vytauto Didžiojo universitete, regis, būta galingo renginio – XVI Pasaulio lietuvių mokslo ir kūrybos simpoziumo, į kurį sueiti bei suvažiuoti turėjo žymūs mūsų mokslininkai iš Lietuvos bei užsienio, taip pat ir iš užjūrio.

Vilniui kompensuota pažintine įžangėle – Nacionalinėje M. Mažvydo bibliotekoje antradienį prieš didįjį simpoziumą (12 d.) nuo priešpietės iki vakaro rodyti keli dokumentiniai filmai – pradedant Jono Meko ir Adolfo Meko kūriniu „Kelionės į Lietuvą prisiminimai“ („Reminiscences of a Journey to Lithuania“), pratešiant Algirdo Tarvydo sukurto Marijos Gimbutienės portretu („Marija Gimbutas“), užbaigiant Juozo Saboliaus filmu, skirtu Pasaulio lietuvių chartai.

Pasirinkau popietės filmą, vieną iš naujesnių, dar nematytą – Arūno Antanaičio „Mano širdies bažnyčia“ (2013), suintrigavusį anonsuota pažintimi su Lietuvių tautine katalikų Bažnyčia. Tai, galima sakyti, trijų Vytauto Didžiojo universiteto mokslininkų – istorikų Giedrės Milerytės-Japertienės bei Arūno Antanaičio ir sociologės Ingridos Celešiūtės – išvykos į Scranton, Pensilvanijoje 2013 m. pavasarį išpūdziai. Taigi filmas – ne koks „menininkų“ kūrinys, greičiau – atlikto ty-

Kadras iš filmo.

Istorinė LTKB nuotr.

rimo ataskaita: pateikiami Scrantono Dievo apvaizdos bažnyčios parapijiečių („informantų“) pasakojimai, „už kadro“ apžvelgiamas šios parapijos kūrimasis ir veikimas.

Filmas (pažiūrėtas kone tuščioje kino salytėje) ištis atskleidė nežinotą mūsų diasporos JAV puslapį, būtent – XX a. pradžioje kurtą (ne tik Scrantone) Lietuvių tautinę katalikų bažnyčią (LTKB), nors ir neišsivadėjusią katalikiškos tapatybės, vis dėlto atsiribojusią nuo Romos katalikų bažnyčios, persitvarkusią pagal protestan-

tiškąjį pavyzdį: atsisakyta ir kunigų celibato (nors nė vieno iš prisimenamų kunigų vedybinis gyvenimas neminimas), sprendžiamasis balsas įvairiais klausimais, taip pat ir turto valdymo, suteiktas pačiai parapijai...

Regis, pirmiausia įsisteigė Lenkiškos tautinės katalikų bažnyčios (nežinia, ar dar gyvuojančios). Lietuvių tautinės katalikų bažnyčios įkūrimas siejamas su pirmąja lietuvių emigrantų banga XIX a. pabaigoje – XX a. pradžioje, vadinamaisiais „gryno-riais“ (šis terminas man taip ir lieka

mįsle). Vargani lietuviai čia, Pensilvanijoje, neragavo lengvos duonos – dauguma dirbo anglies kasyklose. Vis dėlto Dievas ir Bažnyčia rūpėję, tad steigė savo parapiją, statėsi bažnyčią. Pažymėta, kad Dievo apvaizdos bažnyčios Scrantone išplanavimas – tradiciškai „lietuviškas“.

Įsikūrusi bene 1916 m., Scrantono LTKB išvystė gana aktyvią veiklą, savo žinioje turėdama ne tik maldos namus, bet ir keletą kitų pastatų. Tad veikė sekmadieninė mokykla, įvairios draugijos (daugiausia – jaunimo), bažnyčios choras ir pan.

Filme kalbinami šiandieniniai parapijonys – pvz., John Gustaitis, keletas Aukcun'ų giminės atstovų ir kt., dauguma itin garbingo amžiaus, trečia ar ketvirta atvykėlių iš Lietuvos karta, kalbantys angliškai, nebent vieną kitą lietuvišką frazę ištariantys ir lietuvišką giesmę sugiedantys. Kalbinamas ir dabartinis kunigas, lenkų kilmės Walter Placek, kurį parapijonys giria už aktyvią veiklą.

Filmuoti kadrai liudija – jau angelakalbė lietuvių parapija nėra gausi, bet joje dalyvauja ir jaunimas, vaikai, taip pat kitakilmės antrosios pusės. Ir bažnytinių švenčių ceremonijos (pvz., procesijos) vyksta, ir susiburiama neformaliai pabendravimui (pvz., „Chicken barbecue“), ir rengiamos mugės, iš kurių pelno išlaikoma bažnyčia. Gan išsamiai pristatomas anks-tesnis kunigas Mykolas Valadka, suvaidinęs reikšmingą vaidmenį tvirtinant bažnyčios lietuviškumą – tai būta tarsi „paskutinio mohikano“, su- lig juo baigėsi lietuviškosios „tautinės bažnyčios“ epocha. Lietuviškai bažnyčioje melstasi ir pamokslauta iki 1972 m. Tiesa, neaišku, ar dabartinė Dievo apvaizdos bažnyčios parapija dar save laiko Lietuvių tautine bažnyčia...

Filmas ištis atskleidžia įdomų, turbūt netipišką mūsų diasporos Amerikoje puslapį.

Vienintelė filmo bėda – gausūs pokalbiai anglų kalba nesubtitruojami, gali pamanyti, jog tai „mokomasis“ filmas VDU studentams, ne plačiai visuomenei, kuriai anglų kalbos mokėjimas nėra privalomas. Lietuviško pasakojimo „už kadro“ savo ruožtu nelydi angliški subtitrai, tad ir bendruomenei, kuri tyrinėta, jis irgi nėra pritaikytas. Ar filmas tiesiog iki galo dar neužbaigtas? Bet sukurtas juk ne vakar...□

Kadras iš filmo. Šiandienos parapijiečiai prie Dievo apvaizdos bažnyčios.

A. Petraitytės nuotraukos

VYTAUTAS KAZIELA

„PAUKŠČIAI PALIKO ŠIAURĖS MIŠKUS...”

Laimono Ciunio nuotr.

žvaigždės užgeso
ir mirė kažkas manyje
amžinas vėjas
ir tylinti fleita prie lūpų

grįžo tik kūnai
balta jų šviesa
švietė pro pilką
vidurnakčio liūtį

☼ ☼ ☼

lauki kažko
kas turbūt niekada neateis
tavo šąlantys pirštai
nuvalo šešėlį nuo stiklo

neprisimena niekas
tikriausiai
ne taip gyvenai
ar ne taip sudėliojai
suplėšytą laišką
siuntimą į mirtį

☼ ☼ ☼

kai prasiveria durys
į vidų įsliuogia šviesa
nuoga kruvina
ir be tikslo išbūti

man reikia tavęs
nežinai kaip man reikia tavęs
namai kuriuose gyvenu
sako baigia sugriūti

☼ ☼ ☼

paukščiai paliko
šiaurės miškus

paukščiai seniai
nebegieda

mūsų gyvenimas
čia nuobodus
ilgas ruduo
nesibaigiantys lietūs

kelkis ir eik
tolumoj
tik išplautas dangus
tik vienišas
nesamo paukščio
šešėlis

kelkis ir eik
nes gyvenimas
tau nežvarbus
dievas juk visad
užbaigia
ką buvo pradėjęs

☼ ☼ ☼

nuodėmių
vis dar yra
bet pasibaigia
bausmės

erelis
nelesa kepenų
jis suka ratus
bet tolsta

☼ ☼ ☼

grąžink man
mano sapnus
vakare

kniūbsčias krintu
kaip į duobę

ryte
prisikeliu
žvyro pilnom akim

tylos
perplėštais šonais

☼ ☼ ☼

tu esi šviesi
tekanti upė
žiūrintis
net nesupras
kad tu nebe ta
bet niekada
buvusi

☼ ☼ ☼

numirti taip
kad vėl ramus
galėtumei prieš Dievą stoti

paleidai jaunos
ir gražius
dabar regi kuprotus

kas bus paskui
ne taip svarbu
regi nurimus jūra

paleido plaukt
kitus ne mus
mes tik nuščiuvę žiūrim

☼ ☼ ☼

negaliu įskaityti
nematau ir neatmenu
lietaus gyvačiukės
nubėga
raidėm pavardėm

ir per akmenį
mano šita tiesa
nuo kurios
tau įskaudo
bet švito

lyja diena kelinta
uždega žvakę iš ryto

☼ ☼ ☼

netrukus viskas pasibaigs
juk mes jau buvę
byrėjo smėlis pro plyšius
ir akmenys užgriuvo

susėdome visi ramiai
prie vakarienės stalo

kančios įpylė pasakei
kančia apvalo

nėra kaltų nėra šventų
žvaigždė užgeso
reikėjo kilt reikėjo eit
tik niekas nešaukė

Užupio galerijoje „Menų tiltas“ – Paryžiuje gyvenančios Rūtos Jusionytės darbų paroda

Algis Vaškevičius

Beveik dvidešimt metų Paryžiuje kurianti skulptorė ir tapytoja Rūta Jusionytė lapkričio pradžioje Užupyje esančioje galerijoje „Menų tiltas“ pakvietė meno mylėtojus į nepaprastai įdomią parodą „Pusryčiai ant žolės“. Gausus į parodos atidarymą susirinkęs žiūrovų būrys turėjo progą išvysti nepaprastai originalią, spalvingą, kupiną netikėtų atradimų parodą.

Ir nenuostabu – jos autorė jau kviečiama į įvairių šalių meno galerijas kaip garbės viešnia, jos vardas gerai žinomas meno mylėtojams, jos darbai laukiami, o Paryžiuje 2016 metais ji gavo diplomą „Diplôme de l'Académie des beaux arts“ – aukščiausią Prancūzijos dailininkų apdovanojimą už geriausią 2015 metų figuratyvinį darbą. Jau parodos atidarymo vakarą Užupyje trys darbai buvo nupirkti, o jais itin žavisi meno mėgėjai iš Vokietijos.

Prieš parodos atidarymą autorė žiniasklaidai tvirtino, kad šioje parodoje – pastarųjų dvejų metų darbai, kai kurie iš jų sukurti specialiai šiai parodai. R. Jusionytė itin akcentavo, kad jai įdomiausia – žmogus ir būtent jis yra visos jos kūrybos centre.

Į Lietuvą autorė sugrįžta gana dažnai, tačiau jos darbais dabar galime gerėtis po ketverių metų pertraukos. „Lietuva mane formavo, paklojo man pamatą. Štai kodėl šiandien galiu mąstyti apie Lietuvos ir Prancūzijos charakterius, juos analizuoti, ieškoti mėginti balanso, iš abiejų kultūrų pasiimti tai, kas man tinka, kas artima ir nekreipti dėmesio į tai, ko nenoriu, kas nepriimtina“, – teigia menininkė.

Jos naujoji paroda „Pusryčiai ant žolės“ yra gerai žinomo Edouard Manet paveikslo variacija. Aplink žaidimo „Monopolis“ lentą, ant kurios padėti trys mažyčiai namai ir du obuoliai, sėdi šeši personažai. Trys iš jų yra žmogaus ir gyvūno hibridai, įkūnijantys gyvūno charakterį turinčio žmogaus metaforą: vienas su dramblio galva, kitas su kiškio, trečiasis – su lokio. Draugiją jiems palaiko trys moterys: viena rankose turi žuvį, kita – kiškį.

„Žaidimas be aiškių ir apibrėžtų taisyklių atskleidžia ryšius, kurie sieja vyrus ir moteris. Šiame gyvenimo žaidime tokie jaudinantys ir kontrastingi faktoriai kaip aistra ir protas, troškimas ir intelektas, instinktas ir pareiga tarsi susilieja, bet tuo pačiu metu ir priešinasi vienas kitam“, – taip meninio žaidimo taisyklės žiniasklaidai aiškino pati kūrėja ir priduria:

„Atvykusi į Paryžių labai daug mokiausi, žiūrėjau, savinausi, bendravau su dailininkais, galerininkais, kolekcininkais. Kai atvykau, buvau vos 23-ėjų, teko pačiai išsiaiškinti, kas vyksta ir kokios žaidimo taisyklės egzistuoja. Vėliau, nuo 25-erių iki 40-ies, įrodinėėjau sau ir kitiems, ką galiu. Šiandien, rodos, žengiu į naują etapą, keliu visiškai naujus klausimus“.

Žurnalistas ir meno kritikas Mikael Faujour, itin gerai susipažinęs su lietuvių kūryba, prieš šios parodos atidarymą rašė, jog „Rūta triumfuodama įveikė jos viduje degusius skausmingus iššūkius – istorijos naštos, išeivijos, egzistencinio nerimo, intymaus kvestionavimo, – todėl dabartinis jos menas tapo išgrynintos brandos rezultatu. Jos veikėjų šypsenos kalba apie pasitikėjimą gyvenimu, dabar jau be pykčio ar baimės, apie naują taiką ir koheziją su pasauliu. Jos kūriniai nebe tokie ekspresyvi, nebe tokie momentiniai, nebe tokie emociniai – dabar Rūtos menas įvaldo ne tokią intymią, o veikiau universalią, simbolinę, netgi mitologinę kalbą.

Mitologinis bei simbolinis repertuaras – kentaurai, vilkės, sparnuotos būtybės – egzistavo ir anksčiau, bet tas pasaulis buvo ekspresyvus, perteikė tai, kas keliaudavo iš tolimų, gilių asmeninių jūtimų – skausmo, pykčio, melancholijos, kvestionavimo, geismo. Dabar jos skulptūros alsuoja ramybe, švelnumu – bruožais, kurie liudija stiprios sielos įveiktus iššūkius, įveiktą desperaciją, kol

R. Jusionytė prie naujosios parodos darbų.

Lrt.lt nuotr.

buvo pasiektas moralinis apsisvalymas, susitaikyta su Pasauliu ir Kitu; taigi Rūtos kūryba jau tapo kitokia”.

Žinomas menotyrininkas ir meno kolekcionierius, galerijos „Menų tiltas“ savininkas Edvidas Žukas taip pat patenkintas naująja paroda, kurioje eksponuojami ir skulptūros, ir tapybos darbai – nuo pirmosios dienos ji gausiai lankoma, darbai sulaukia didelio dėmesio ir komentarų. To ir tikėtasi, nes R. Jusionytės darbus kuruoja net devynios Vakarų Europos galerijos Prancūzijoje, Vokietijoje, Šveicarijoje, Belgijoje ir kitose šalyse.

Tas pats M. Faujour taip rašo apie lietuvių kūrybą: „jei grožis R. Jusionytės darbuose egzistuoja, tai jis egzistuoja kaip tikrai savotiškas grožis. Pats žmogaus vaizdavimas, sąmoningai formuojamas Rūtos personažų grubumas turi savyje kažką neišbaigto, netobulo; tai labai toli nuo akademinio grožio koncepcijos, įkūnijančios idealumą ir mandagumą.

Žvelgiant giliau, jos meno grožis remiasi į tai, kas parodoma, ne tiesmukiškai, ne pataikaujant, bet kviečiant į kontempliaciją, – tai žmogaus silpnumas, trapumas; žmogus, kuris varstomas geismo, nerimo, nežinomybės, niekada neišvengia galimybės suklysti, bet svarbiausia ir reikšmingiausia – šis žmogus trokšta egzistuoti, megzti ryšį, mylėti, būti mylimas. Būtent taip – parodydama vidinį žmogaus trapumą – autorė kartu atskleidžia ir esmingą žmogaus orumą”.

Nukelta į 8 psl.

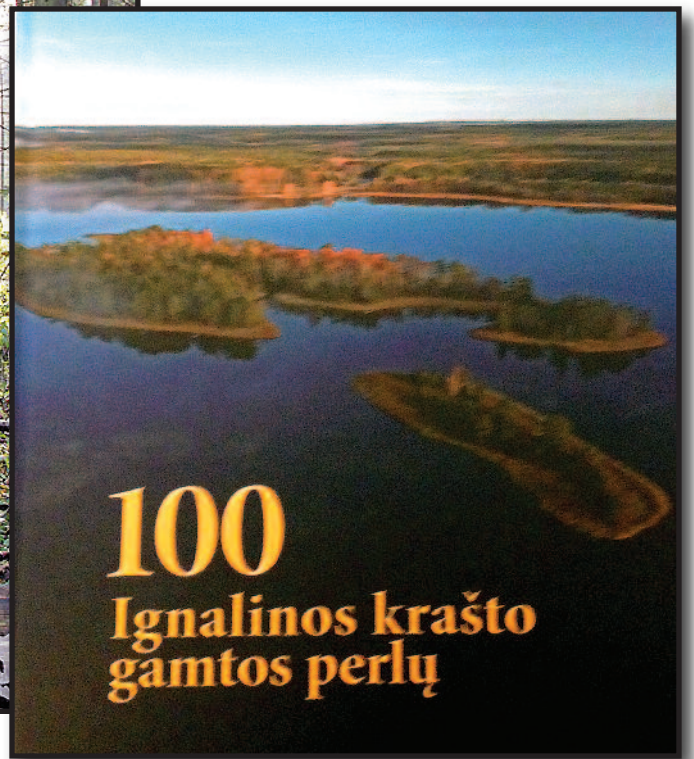

Įspūdingi naujosios parodos darbai.

A. Vaškevičiaus nuotr.

Punios šilas

Fotoalbumo „Punios šilas. Senujų girių takais” sutiktuvs

Laimutė Vasiliauskaitė-Rožukienė

Rugsėjo pabaigoje Nacionaliniame lankytojų centre pasitikta nauja knyga – Nemuno kilpų regioninio parko ekologo Renato Jakaičio informacinis fotoalbumas „Punios šilas. Senujų girių takais”. Albumą išleido leidykla „Lututė”, jos direktorius Romualdas Barauskas (ilgametis gamtininkas fotografas) kalbėjo apie tai, kaip aktualu leisti knygas gamtos tematika.

Apie prieš dešimt metų sumanytą ir pagaliau išleistą fotoalbumą kalbėjo autorius Renatas Jakaitis. Fotoalbumo informacija unikali: tikrosios sengirės vaizdai, retieji senojo miško faunos ir floros atstovai; papildomai integruota filmuota medžiaga.

„Pagrindinė fotoalbumo paskirtis – vaizdinėmis ir informacinėmis priemonėmis perteikti Punios šilo išskirtinę vertę bei atkreipti dėmesį dėl niokojamos unikalios sengirės išsaugojimo svarbos”, – teigia knygos autorius.

Punios šilo istorija ir šiandiena

Punios sengirė – viena vertingiausių Europoje, vienintelė vieta Lietuvoje, kur dar gali pamatyti, kaip atrodė senosios pirmą kartą mūsų girios. Senuosiuose raštuose minimos Punios girių plotas buvo per 10 000 ha (dabar išlikęs tik 2 700 ha).

Manychiau, nepakanka vien žavėtis Mindaugo Survilos filmu „Sengirė” (filmuotu iš visos Lietuvos kertelių (filmo kadrai įtraukti ir į šių metų *Scenarizacijos* Hans Petter Moland filmą favoritą „Vogti arklius”). Kad sengirė neliktų tik kadruose, būtina ją išsaugoti ateities kartoms, kaip ji buvo saugoma nuo senų senovės.

Anksčiau čia būta kunigaikščių saugomų medžioklės plotų. Punios šilas rašytiniuose šaltiniuose minimas nuo XVI a. (LDK kunigaikščio Žygimanto Senojo raštuose: 1515, 1530 m). Kaip daugelis to amžiaus girių, jis priklausė Lietuvos Didžiųjų Kunigaikščių medžioklės plotams. Įstatymais buvo rūpintis, kad miškuose visad būtų stambiųjų žvėrių (stumbrų, taurų, briedžių, tauriųjų elnių, šernų), buvo draudžiama savavališkai juos medžioti ar kirsti medžius.

Šimtamečiai medžiai. Punios šile vyrauja pušynai, tačiau gausu ąžuolynų, liepynų, eglynų, drebulynų, alksnynų ir juodalksnynų. Yra ąžuolynų ir pušynų, kurie čia auga per 200 metų. Yra net 400 metų medžių, ūgtelėjusių iki 43 m. Čia taip pat rasime ir neįžengiamų pelkynų, yra net savotiškas įdomus miško

ežeriukas. Aptinkama apie 600 savaiminės kilmės augalų rūšių.

Unikalumą lėmė Nemunas, dėl žemės plutos lūžių šiose vietovėse vingiuojantis Didžiasis kilpas. 19 km Nemuno kilpa šilą apglėbia iš visų pusių. Upės vagos sąsmauka ties šilo pietine riba yra vos 2,2 km. Tai vienas seniausių ir didžiausių Lietuvos miškų upės slėnyje.

Nuo draustinio, rezervato – iki saugomos teritorijos statuso. Punios miško medynų tvarkymai pradėti nuo XIX a. vid.: buvo suskirstyta į 48 miško kvartalus ir padalinta pusiau 5 km ilgio vadinama Plačiaja arba Muravjovo linija (1863 m. sukilimo laikotarpiu besisilaptančių sukilėlių gaudymui linija naudojosi generolo Muravjovo (Koriko) vadovaujama caro armija).

Vėliau Punios šilo apsauga rūpintis tarpukario laikais. Išskirtiniai senieji medynai, unikalūs floros ir faunos pasaulis visuomet traukė gamtotyros specialistų dėmesį. Siekiant apsaugoti Punios šilą nuo visiško išskirtimo po karo 1945 m. jam suteiktas gamtinio draustinio statusas. Vėliau visas Punios šilas turėjo rezervato statusą. 1951 m. paskelbtas medžioklės draustiniu. Nuo 1960 m. tapo botaniniu zoologiniu draustiniu. 1969 m. Punios šile išskirta griežtos apsaugos režimo rezervatinė zona, šiuo metu užimanti šeštadalį (457 ha) viso miško ploto (2720 ha), kurioje daugiau nei pusšimtį metų nevykdomi miško kirtimai.

1992 m. įsteigus Nemuno kilpų regioninį parką Punios šilas tapo vertingiausia šios kompleksinės saugomos teritorijos dalimi. Vėliau Punios šilas išskirtas kaip Buveinių apsaugai svarbi teritorija – Europos ekologinio tinklo „Natura 2000 dalis”, skirta nykstančių gyvūnų ir gamtinių buveinių apsaugai. Punios šilas daugiau kaip 70 m. turi gamtinio draustinio statusą, tačiau intensyvi miško naudojimo veikla (miško kirtimai) negalimi tik mažoje šilo dalyje – rezervatinėje zonoje.

Punios šilo ir gamtinės vertės išskirtinumas. Punios šilo išskirtinę gamtinę vertę pagrįsti nuo 1969 m. iki dabar atliekami įvairūs (augalijos, gyvūnijos, drugių, tiesiasparnių (bičių, vapsvų), smulkiųjų žinduolių, mikologiniai (grybų) ir kriptogramų: grybų, kerpių, samanų; vabalų, varliagyvių ir bestuburių, šikšnosparnių, ornitologiniai, herpetologiniai, teriologiniai, botaniniai ir kt.) moksliniai tyrimai.

Kirtimai. Tai buvo mažiausiai intensyviai naudotas miškas: ilgai žmogaus neliesta sena miško ekosistema. Iki 2013 m. Punios šilas priminė vientisą sengirę, o toliau jo plotai sparčiai ėmė mažėti. Dabar draustinio teritorijoje leidžiami neplynieji atve-

jiniai ir atrankiniai bei plynieji sanitariniai kirtimai negrįžtamai niokoja unikalų sengirės kraštovaizdį: nebelieka svarbiausių natūralios miško ekosistemos elementų, sparčiai mažėja tik jai būdingų retųjų organizmų populiacijos.

Šiuo metu didėjant vartotojiškiems poreikiams kirtimai suintensyvėjo. Ypač dabar, kai miškai orientuoti į pramoninės medienos auginimą. Sparčiai ir negrįžtamai prarandamas vientisas kraštovaizdis su tik sengirei būdingais elementais, kurių susiformavimui reikalingi šimtmečiai. Sparčiai mažėja retų ir vertingų miško buveinių plotai, blogėja gyvenamosios sąlygos retosioms ir saugomoms faunos bei floros rūšims, mažėja jų populiacijos. Jei dabartinis sengirės naikimo procesas nebus laiku ir tinkamai sustabdytas, šios unikalios gamtos oazės išskirtinė biologinė vertė bus prarasta amžiams.

„Kai kirtimai vyksta saugomose teritorijose, sengirės plotai sparčiai mažėja. Sako, čia šabakštynas, tačiau tai nėra „lavonynas”, kaip kam atrodo, o gyvybė: per 10 000 medienos, per 100 saugomų medžių rūšių. Ar pagaliau išsaugosime ateities kartoms bent vieną Lietuvoje vientisą natūralaus miško masę, išlaikiusį pirmųjų girių bruožus?” – renginio lankytojų klausė Nemuno kilpų regioninio parko ekologas Renatas Jakaitis.

Reti augalai ir gyvūnai. Čia aptinkama net per 60 augalų rūšių. Pvz., grybai, kurie susiję tik su brandaus amžiaus mediena (auga tik čia: kitur jų neaptiksim), kaip ir kerpė plonašakė ramalina, įtrauktos į Raudonąją knygą. Tik čia aptinkamos vienietinės rūšys: ąžuolinė kepena, rausvoji pintainė, krokinis mikštenis, korališkas trapiadyglis, ąžuolinė braktopora, kvapioji ragiapintė, rausvoji šeriapintė bei kitos retenybės.

Daugybė nykstančių vabalų. Didysis skydvabalis išliko dėl ilgam išsilaikiusių natūralių buveinių. Seni medžiai ir didelis negyvos medienos kiekis sudaro puikias sąlygas retiesiems vabzdžiams. Sengirėje gausiai gyvena šiauriniai elniavabaliai, didieji skydvabaliai, niūriaspalviai auksavabaliai, purpuriniai plokščiavabaliai. Didžioji miegapelė miega ilgiau nei pusę metų (dėl jos ir buvo įsteigtas šis draustinis).

Punios šile ganosi **taurieji elniai**. Danielius nėra būdingas tradicinis gyvūnas dėl medžioklės, tačiau jie čia gyvena jau apie 40 metų – prisitaikė, rado sau vietą. Labai gausu barsukų, jie mėgsta skanėstus, kuriuos randa medienoje – labai šeimyniški, linksmi gyvūnai. Punios šile vilkai negyvena (per mažas miškas), tik kartais užklysta: prižiūri gyvūnų ūkį. Viena saugomų varlių – raudonpilvė kūmutė.

Nukelta į 6 psl.

Illustracijos iš knygos „Lietuviai Argentinoje: 1918–1968 Lietuvos laisvės kovos metai“

Lietuviai Argentinos pietuose

Deimantė Žukauskienė

Pirmieji lietuviai į Argentiną atvyko XIX a. pab. – Petras Dautantas, dalyvavęs kovose dėl Argentinos nepriklausomybės, inžinierius Robertas Adolfas Chodasevičius ir kt. Dauguma lietuvių, atvykusių į Argentiną, įsikūrė Buenos Airėse, Kordoboje, Santa Fe, Rosario, Berisso miestuose.

Patagoniją (regionas Pietų Amerikos pietuose) lietuviai atvyko dar prieškarinio metais, kai Patagonija priminė didelius ir tuščius tyrus, o juos čia pakvietė Šlapelių šeima. Šlapeliai paliko ryškų pėdsaką Sarmjento mieste, prie kurio įkūrimo prisidėjo.

Izidorius Šlapelis dalyvavo 1863 m. sukilime ir buvo ištremtas į Sibirą. Ištyrinėjęs vietovę ir susidraugavęs su vietos gyventojais, Šlapelis iš Sibiro pabėgo į Tolimuosius Rytus, o iš ten 1877 m. atkeliavo į Argentiną. Čia įsikūrė ir pakvietė Lietuvoje gyvenančius sūnus Joną, Juožą, Justiną atvykti į Patagoniją.

„Izidorius Šlapelis ir kiek vėliau jo šeima Sarmiento vietovėje rado vieną kitą indėnų pastogę su puslaukiniais gyventojais, kuriuos ėmė mokyti pasistatyti sau tinkamesnius namukus, auginti daržoves ir kultūringiau gyventi. Tuometinė Argentinos karinė valdžia, matydama Šlapelių didelį kultūrinį darbą kraštui, padovanojo jiems nemažus žemės plotus. Savoje žemėje jie įsteigė avių auginimo ūkius ir pasistatė turtingas sodybas“¹.

Lietuviai labai prisidėjo prie šios šalies geležinkelių, automobilių kelių tiesimo, mokyklų statymo. 1910 m. Sarmjente lietuvių įsteigta vaikų prieglauda-ligoninė, kurią pavadino San Casimiro vardu.

Izidoriaus Šlapelio anūkas Kazimieras augo didelėje šeimoje: be jo, dar buvo septyni broliai ir dvi seserys. Kazimieras Šlapelis – smalsus, guvus, pažangus, daugelyje sričių pirmas, dažnai mėgstantis keisti darbo pobūdį. Pradėjęs nuo vilnos kirpėjo darbo, vėliau pradėjo domėtis technika. Kino mechaniko amatą pakeitė angliakasio darbu. Patagonijos žemėse ieškojo naudingųjų iškasenų – urano ir geležies rūdos. K. Šlapelis domėjosi paleontologija, o kartą, tyrinėdamas Andų kalnų papėdes surado 40 m ilgio dinosauro griaučius, kurie šiuo metu eksponuojami La Platos muziejuje.

Kazimieras Šlapelis vadinamas Patagonijos civilinės aviacijos pradininku. 1933 m. su bičiuliais įsigijo sklandytuvą ir organizavo skraidymus. 1935 m. kartu su broliu Jonu bei kitais skraidymo mėgėjais įkūrė Komodoro Rivadavijos aeroklubą. „1947 metais Kazimieras įsigijo trečiąjį orlaivį, nedidelį „Luscombe“ lėktuvėlį, ir pavadino „El Chimango“ („Vanagas“). Tolimiausias lietuvių skrydis – į Buenos Aires ir atgal, bet daugiausia jis skraidė aplink Sarmjenta, gabendamas ligonius, gydytojus ir visais kitais svarbiais atvejais. Buvo pasakojamas nutikimas, kai per vieną tokį skrydį Kazimieras pateko į baisią audrą ir lėktuvas tapo visiškai nevaldomas. Spėjęs atsistiekti su gyvenimu, vis dėlto paskutinę akimirka staiga pajuto, kad lėktuvas vėl tapo paklusnus, ir iš mirties nagų pavyko ištrūkti“².

Šlapelis bendravo su prancūzų rašytoju ir aviatoriumi Antoine de Saint-Exupéry, kuris kurį laiką dirbo Argentinoje ir daug skraidė po Patagoniją. Kai Argentinoje lankėsi Neil Armstrong, pirmasis Mėnulyje išsilaipinęs žmogus, jis susipažino su Kazimieru Šlapeliu. Buvo išlikusi ju-

dvių nuotrauka su Armstrongo dedikacija lakūnui, tačiau per gaisrą aeroklube jau po lakūno mirties daug vertingų daiktų sudegė.

Pilotas išgarsėjo Argentinoje ir visame pasaulyje, kai sulaukęs garbaus amžiaus, vis dar skraidė. Spaudoje buvo rašoma El abuelo del aire – Oro senelis. Paskutinį kartą Kazimieras Šlapelis pakilo į orą sulaukęs 82 metų, tačiau šis skrydis nebuvo sėkmingas. Pilotas susižeidė ir po šio incidento nu-

tarė nesikraidyti.

Paskutinius savo gyvenimo metus Kazimieras nugyveno savo įkurtame aeroklube Sarmjente.

¹ Lietuviai Argentinoje : 1918-1968 Lietuvos laisvės kovos metai / [paruošė ir redagavo Jonas Papečys]. – Rosario : Rosario lietuvių bendruomenės leidinys, 1968 (Rosario: Colegio Salesiano San Jose). 210.

² Starkus Martynas, Kartą Pietų Amerikoje, Vilnius : M. Starkus, 2012, p. 78. □

Punios šilas

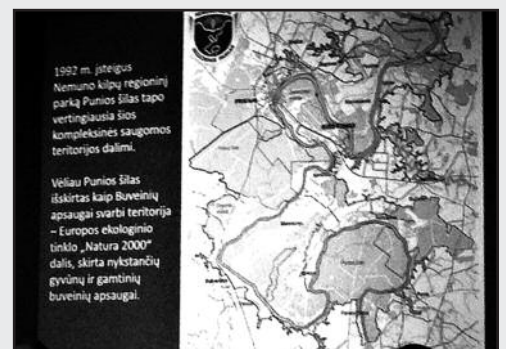
Atkelta iš 5 psl.

Sparnuočiai. Punios aukštieji bei stambūs drevėti medžiai, stuobrių gausa, raistai ir Nemuno pakrantės sudaro palankias sąlygas sparnuočiams. Daug geninių paukščių rūšių (yra tokių, kurių sparnų mostas – 2 metrai!), gausi populiacija naminių pelėdų, iš jų aršiausia – žvirblinė, varnėno dydžio. Čia peri didieji reti sparnuočiai – jūriniai ereliai, juodieji gandrai, mažieji ereliai rėksniai, gervės. Dėl sengirei būdingų palankių sąlygų aptinkamos ir kitos sparnuočių pasaulio retenybės: vištvanagiai, vapsvaėdžiai, skėtsakaliai, žvirblinės pelėdos, ulduakai, pilkosios ir žaliosios meletos, vidutinieji baltnugariai ir tripirščiai geniai.

Kerpė. Kerpės ypač jautriai reaguoja į oro kaitą ir ypač į senųjų buveinių kirtimą. Skirtingos jų rūšys gali rodyti skirtingus aplinkos pokyčius. Kerpės, įsikūrusios ant medžių kamienų ir šakų, pasirodo, medžiams visai ne kenkia, o tik rodo sulėtėjusį jų augimą, todėl jų ypač daug ant negyvų šakų. Kerpė – tai mikroekosistema, sudaryta iš vieno grybo ir vie-

no dumblio rūšies. Paprasčiau sakant – kerpė yra grybo mitybos būdas. Nemaža dalis kerpių atstovų įtraukta į Lietuvos Raudonąją knygą. Pavyzdžiui, alksninė hipotrachina, blyškioji lekanora, plonašakė ramalina ir kitos svarbios rūšys. Kokių priemonių turi būti imtasi, norint apsaugoti kerpių populiacijas? Yra tik viena mintelė – būtina saugoti jų augimvietes ir užtikrinti, kad jų būtų pakankamai daug ir jos nebūtų pernelyg mažos.

Kitos „Lututės“ leidybinio projekto knygos. Vėliau gamtininkas, buvęs Aukštaitijos nacionalinio ir Labanoro regioninio parko ekologas dr. Bronius Šablevičius papasakojo apie pirmąsias savo ir naujojo „Lututės“ leidybinio projekto knygas – „100 Ignalinos krašto gamtos perlų“ ir 100 „Švenčionijos gamtos perlų“. □

Punios šilo žemėlapis

NAUJOS KNYGOS

Subtili kelionė laiku

Renata Šerelytė

Kelionės laiku – niekada nenusibosianti tema, nes, be nuotyikinių elementų, joms būdinga misija, kurią reikia atlikti. Būna, į praeitį keliaujama ir šiaip sau, iš nuobodulio ar persisotinimo dabarties patogumais, trokštant aštrių pojūčių. Be to, visada žavi ir techninis, buitinis praeities netobulumas, nes ateitis visada pažangesnė (nors yra rašytojų, kurie į praeitį herojus keldavo kaip į aukso amžių, nes ateitis buvo skurdi ir slegianti). Žodžiu, pasirinkusi šį motyvą autorė tikrai neapsiriko.

Istorija intriguojanti, pagrįsta, o persikėlimas vaizduojamas savotiškai: praeitin patenkama, žiūrint į nuotrauką, kurioje pavaizduotas tikrai egzistuojantis to laikotarpio namas su praviromis durimis. Na, hipnotinėmis galiomis dar padeda toks paslaptingas keistuolis Henrikas. Tačiau praeitin keliaujama vis dėlto turint misiją: reikia rasti paslaptinę muzikinį kūrinių bei jo autorių ir išgelbėti juos nuo kūrinių apsėdusių piktųjų dvasių – adiratų. Tėvas ir paauglys sūnus iškeliauja to padaryti ir keliaudami atsikrato susvetimėjimo, tokio būdingo mūsų laikų visuomenei. Be to, paauglys Dovas su sižavi XIX a. mergaite Riva iš nedidelio carinės imperijos užkampio, taigi užmezgama romantinė intriga.

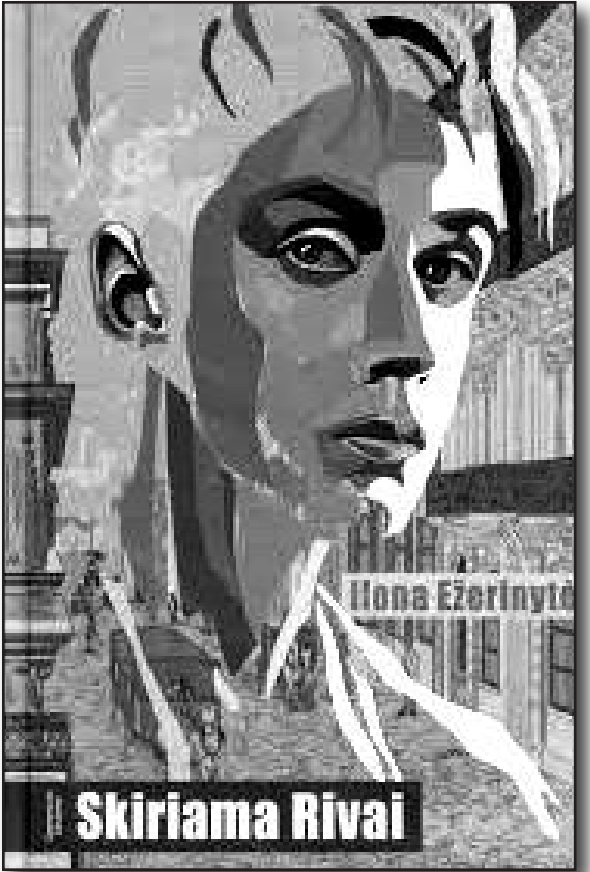
Siužetas nesudėtingas, jo dramatinizuoti autorė nesistengia, skaitydamas taip ir jauti, kad viskas

baigsis laimingai. Nors XIX a. šetlo kasdienybėje ir iškyla grėsminga figūra – ponas Necheris, kuris, pasirodo, irgi yra keliautojas laiku, amžinas Henriko priešas ir apskritai – dalelė tos jėgos, kuri, anot klasiko, darydama vien gera, pikto linki. Tik šis blogiukas labai savotiškas – keliaudamas laiku gadina muzikinius kūrinius. Kodėl? Ogi tam, kad grožis neišgelbėtų pasaulio. Tam jis apleidžia muzikinius kūrinius adiratais – piktosiomis dvasiomis, kurios neleidžia kūrinių sugroti, nes iššoka ir bado pianistui pirštus mažutėlėmis batutomis.

Labai žavi šita traktuotė – ir truputį juokinga, ir kartu rimta. Nenorom susimąstai, kas iš tiesų yra meno kūrinyje ir kiek jame šventumo ar apsėdimo. Kas yra tie nežinomi genijai, tokie kaip Titas Vajeris, kurių kūrinius prapuldė piktosios dvasios ir blogieji keliautojai laiku?.. Netgi pagauni save mąstant: o kas apskritai yra laikas ir amžinybė? Autorėi tarsi netyčia pavyksta prisikasti prie giliausių ontologinių klausimų.

Jautri ir subtili pasakojimo linija, susijusi su žydaite Riva. Ji gyveno du amžius prieš tave ir jos praktiškai nebėra, ji mirusi, o tu sutinki ją praeity, bet nieko negali padaryti. Tik paprašyti, kad laimingai gyventų. Tai iš tiesų jaudinantis aspektas ir savotiškas priekaištas tiems, kam atrodo, jog pasaulis prasideda ir baigiasi jais. Galima sakyti, toliausiuose amžiuose gyvena žmonės, kurie yra mūsų draugai. Esamasis laikas šiuo atveju – ne klaida.

Literatūra ir menas, 2019.11. 15

Ilona Ežerinytė. „Skiriama Rivai“. Muzikinės iliustracijos Gedimino Kalino. Dailininkė Dalia Juodakytė. – V.: „Dominicus Lituanus“, 2018 .

Amerikos lietuvių gyvenimo romanas

Romualdas Kriaučiūnas

Iš Lietuvos grįžęs sūnus lauktuvių atvežė šį Rimanto Vanago parašytą romaną. Autorius gerai žinomas, bet šis romanas man negirdėtas. Pasitikrinus internete sužinojau, kad knyga išparduota. Puiku! Nejaugi aš turiu paskutinį šios knygos egzempliorių?

Knyga apie moterį, gimusią darniame, kultūringame lietuviškame dvare. Visai jauna ji ištekojo už gerokai vyresnio ministro. Autorius savo žodyje rašo, kad ta moteris – Valerija Bražionytė – turėjo retų progų iš arti pažinti elito gyvenimą ir jo užkulisių. Likimas nepašyškstėjo Valerijai dramatiškų įvykių. „Netekus ne tik šeimos, artimųjų, bet ir Tėvynės, ji vis dėlto sugebėjo išlikti savarankiška ir stipri, bet kokioje situacijoje pirmiausia pasikliaudama intuicija, pačia savimi. Ir – sugebėjo sukurti naują šeimą, atrado pirmąjį sūnų, antrąją Tėvynę“ (29 psl.). Lietuvos gyventojai spėjo primiršti kai kuriuos prieškarinio vardus ir faktus, bet užjūrio lietuviai, netekę namų, išsaugojo kiekvieną smulkmeną. Jo paties žodžiais, knygos autoriui teko dėkinga galimybė prisiminti daugybę žmonių bei įvykių ir tai gražinti į gyvenimą.

Knyga sudaryta iš penkių dalių. Pirmoje dalyje – gyvenimas laisvoje Lietuvoje. Antroje dalyje – sovietų okupacija. Po to – rudmarškininių atnešta „laisvė“. Ketvirtoje dalyje aprašoma, kaip daugelis, bėgdami nuo grįžtančio raudonojo teroro, tapo benamiais, tarp jų ir mūsų Valerija. Pagaliau, paskutinėje dalyje, antrąją tėvynę tapo Amerika. Buvęs tų istorinių įvykių liudininku galvojau, kad knygoje daug kur pasikartos tipiška „dypukų“ kartos istorija. Tačiau taip nebuvo. Valerijos istorija panaši, bet kitokia. Turėdama pažinčių ir sugebėjimų, ji nebuvo eilinė pabėgėlė, nes mokėjo susidariusią padėtį pasukti norima linkme.

Skaitydamas stengiausi prisiminti minimus svarbius žmones, svarbias pavardes. Po kurio laiko viskas pradėjo painingtis. Ir tada prisiminiau prieš šešiasdešimt vienerius metus skaitytą Boriso Pasternako romaną „Daktaras Živago“. Tą knygą skaitydamas po kurio laiko nebesuvokiau, kas vyksta, nes veikėjų buvo šimtai. Rimanto Vanago

knygoje tų veikėjų mažiau, bet po kurio laiko ir jie pradėjo man maišytis. „Daktaro Živago“ antrą kartą neskaičiau, bet turėjau du kartus žiūrėti filmą, kol daug kas „sukrito į vieną vietą“. Be abejo, skaitant knygas reikia sugebėjimų džiaugtis tuo, kas prieš akis, o ne rūpintis šalutinėmis detalėmis.

Kadangi knyga pristatyta kaip biografinis romanas, man knietėjo išsiaiškinti, ar jos turinys istoriškai pagrįstas, ar tai – lakios autoriaus vaizduotės kūrinyje. Viena šaltinyje istorinis romanas aptartas kaip romano tipas, kur vaizduojami istoriniai asmenys ar įvykiai. Čia meninio poveikio siekianti istorija derinama su istorine tiesa. Toliau rašoma, kad kai autoriui mažai rūpi istorinė tiesa, praeities atributai sudaro tik foną intriguojantiems veikėjų nuotykiams pavaizduoti. Istoriniame romane paprastai parodomi būdingi istoriniai epochos bruožai, perteikiamas jų koloritas. Problemos yra realios, atskleidžiamas istorinės asmenybės santykis su epocha. Autoriai dažnai į vaizdų sistemą įjungia dokumentiką, istorinių asmenybių biografijų faktus, istorinių liudininkų pasakojimus. Prisiiminiau Vinco Pietario „Algimantą“, pirmąjį lietuvių istorinį romaną.

Knygą perskaitęs panašiau inernete, norėdamas daugiau sužinoti apie jos atsiradimo aplinkybes. Pasisekė savo žingeidumą patenkinti. Prisikasiau iki Pasaulio anykštėnų bendrijos svetainės, kur 2006.07.24 laidoje radau, ko ieškojau. Tautvydas Kontrimavičius rašo, kad knygos autorius prisipažino, jog romano tema jam nukrito lyg iš dangaus ir užvaldė taip, kad nebuvo gaila atidėti į šalį kitus sumanymus ir kone visus metus po ją nardyti.

2001 m. Kaune į „Nemuno“ žurnalo redakciją užėjo 85-erių metų Valerija Bražionytė iš Santa Barbara (JAV). Ši solidaus amžiaus, bet jaunatviško būdo moteris ieškojo rašytojo, kuris galėtų padėti jai išleisti jos memuarus. Kauno žurnalistams rekomendavus, ji taip ir surado anykštėną rašytoją Rimantą Vanagą. „O ko man, laisvai kuriančiam žmogui, daugiau reikėjo: ji pažadėjo mane priimti savo namuose, valgydinti ir dar gėrimais pavaišinti“, – juokavo rašytojas.

Tris mėnesius nuo ryto iki vakaro jis kalbėjosi su savo heroje, žavėdamasis jos šviesia atmintimi. Dar pusę metų tuos atvirus Valerijos pasakoj-

Rimantas Vanagas. „Pabėgėlė“ – Amerikos lietuvių gyvenimo romanas. Petro ofsetas. Vilnius, 2006, 264 psl.

mus jis tikslino ir pildė, ieškodamas istorinių šaltinių bei nuotraukų. Galutinėje knygos redakcijoje sutelkti 29 puslapiai įvairių nuotraukų. Tautvydas Kontrimavičius savo aprašymą baigia filosofškai: „Nepriklausomos Lietuvos aukštuomenės asmeninis gyvenimas iki autentiškai atskleistų detalių, aistros pakinti dramatiški sprendimai, kuriuos galima pateisinti vien tik žinant XX a. istorija – rašytojo dėka visa tai šiame biografiniame romane tampa svarbiau, nei vienos pabėgėlės likimas”.

Sulaukusi 92-erių metų, romano herojė Valerija Bražionytė 2005 m. mirė Santa Barbara Kalifornijoje, metai prieš aptartos knygos pasirodymą. Ačiū knygos autoriui už jos grąžinimą į mūsų gyvenimą!

SKAITYTOJŲ LAIŠKAI

Perskaičius šiuos Renatos Šerelytės žodžius įvade *Medis žemėje ir danguje* „Draugo“ priede (lapkričio 9 d. 2019 m.), seniai buvau taip sujaudinta: „Kažin ar kada suprasime, ką jaučia ir galvoja medžiai”.

Prisiminiau savo eilėrašį. Jį rašydama verkiau, kai prieš mano buvusio buto langą nukirto tą nuostabų medį, kuris suteikdavo ne tik grožį, pavėsį, bet ir paguodą.

Labai ačiū, Renata!

O gal žmonės supras, ką jaučia ir galvoja medžiai. Ir nereikalaus kirsti medžio vien todėl, kad jo šaknys verčia antkapį. Velnio patį antkapį, juk jis ne kas kita, kaip toji betono trinkelė, kuri atskiria gyvąjį nuo mirusiojo kaip vakuumas. O gal tai ne medis, gal mirusysis veržiasi iš tamsos karalystės, gal čia jis pats verčia tą betoną, kuriuo rūpestingieji giminaičiai užbarikadavo jo kūną. Medžiai – tai mūsų mirusieji, kurie ir šaknimis, ir šakomis veržiasi į dangų, į erdvę. O mes norime juos nugalaboti ir palaidoti antrą sykį taip giliai, kaip tik įmanoma ir užtrinkelizuoti gausybę gėlių, vainikų ir žvakių plastiko. Medis tarp dangaus ir žemės, tarp mirusiųjų ir gyvųjų. Jeigu sunaikinsime šią grandį, liksime beorėje tuštumoje. (Renata Šerelytė. *Medis žemėje ir danguje*)

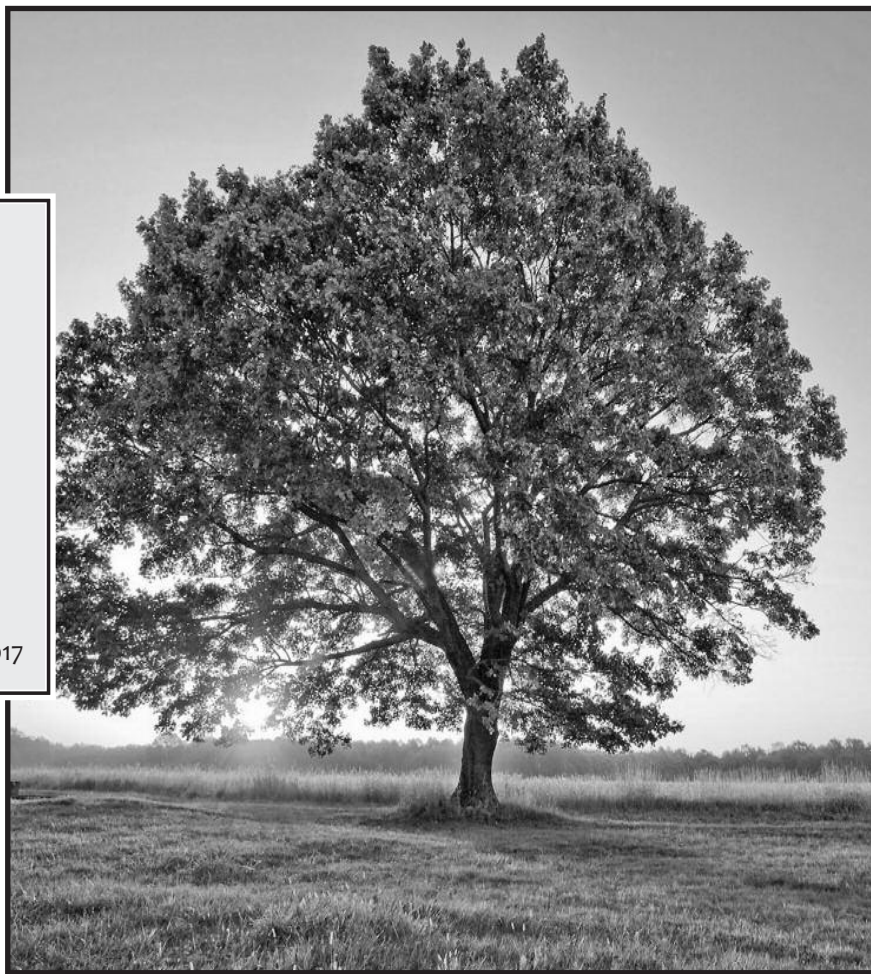
ŽIŪRIU

į mirstančius medžius
Kalinausko gatvėje*

nukirto liepą
nupjovė kitą
sukapojo kamieną ir šakas
sumetė į krūvą ir paliko
verkiančiais dienais

*ten buvęs mano butas nuo 2003–2017

Lidija Šimkutė

Jusionytė

Atkelta iš 4 psl.

Žinomo Lietuvos tapytojo Stasio Jusionio anūkė R. Jusionytė gimė 1978 metais Klaipėdoje, mokėsi Eduardo Balsio menų gimnazijoje, Klaipėdos dizaino katedroje. 2001 metais ji baigė Vilniaus dailės akademiją ir išvyko į Prancūziją gyventi ir dirbti, dabar yra įsikūrusi šalia Paryžiaus. Nuo 2003 metų menininkė darbus eksponuoja Prancūzijoje, Šveicarijoje, Belgijoje. Lietuvoje jos kūryba pristatoma nuo 2014 metų jau penktą kartą. R. Jusionytė yra surengusi per 40 personalinių parodų, taip pat dalyvavo apie 20-tyje grupinių parodų.

Pasak dailėtyrininkų, R. Jusionytės kūryba pilna vidinės įtampos, ryški bei kontrastinga, joje apstu įvairių žmogaus gyvenimo temų. Menininkė mąsto apie žmogų tam tikrame jo gyvenimo tarpsnyje. Autorė nagrinėja žmogaus troškimą sutikti kitą žmogų, jų buvimą kartu, gyvenimą poroje. Svarbu žmogus ir jo santykis su saviimi, su kitu žmogumi ir su savo vidiniu

gyvūniškumu, kuris yra glaudžiai susijęs su žmogumi per jį supančią aplinką, per gamtą, jis yra išlikęs žmogaus atmintyje iš pasakų ir pagonybės. Jos skulptūrinės būtybės perteikia archajišką šeimyniškumą, metaforinį gyvūniškumą. Gyvūnui perduotos žmogaus būdo, charakterio savybės, o gal priešingai – iš gyvūno perduotos žmogui.

Įtakingas meno kritikas Christinas Noorbergenas taip pat žavisi lietuvių kūryba: „Rūta drąsiai ir gyvai ieško savo kūrybos kelių. Nulipdytos būtybės buvo molio spalvos, tačiau dabar artėja link baltumos ir ramybės. Būtybės yra pripildytos savo liūdesio ir trūkumų. Nenugalėtos nė vienos jas ištikusios negandos, jų akys išliko didžiulės kaip ir jų trapumas... Dangui skaidrėjant jos yra pasiekiamos mūsų švelnumo. Rūta drįsta kilniai sutaisyti universalų žmogų ir jo gyvūniškumą.

Jos piešiniai yra žmogiškumo salos ir jautrūs pasirodymai. Jos tapybos esmė gyvenimo situacijų ieškojimas artimoje aplinkoje, reikšminguose susi-

tikimuose, kuriuos vainikuoja švelnios išgyventos spalvos. Rūta kovoja prieš tamsą, o dienos tvarka nedrįsta kovoti. Kiekvienas Rūtos darbas ilgą ieškojimų rezultatas. Paslėpta šiek tiek kandi ironija suteikia oro ir lengvumo svečiams, kurie dalijasi gyvenimu”.

Kultūros kronika

Lapkričio 9 d. Paryžiuje, Pompidou centro knygyne „Flammarion”, surengtas naujos Elenos Selenos knygos „Sniegas” pristatymas. E. Seleną yra talentinga knygų iliustratorė, išlankstomų pop-up knygų kūrėja iš Lietuvos, gyvenanti ir kurianti Paryžiuje. Knyga „Neige” (liet. Sniegas, 2019) – jau trečioji šios leidyklos išleista autorės knyga po „Jardin Blue” (liet. Mėlynasis sodas, 2017) ir „Jungle” (liet. Džiunglės, 2018). Naujausia lietuvių knyga savo poetine forma, elegantiškomis iliustracijomis ir gyva spalvų palete kviečia skaitytojus paklaidžioti po apsnigtus autorės vaikystės peizažus sekant paklydusios lapės pėdsakais.

Lapkričio 4–9 d. Berlynas šventė sienos griūties 30-metį. Šioje šventėje didelis dėmesys skirtas taip pat ir Baltijos šalims. Renginio dieninėje programoje pristatytas režisierės Giedrės Žickytės dokumentinis filmas „Kaip mes žaidėme revoliuciją” (2011). Vakare įvyko pokalbis-diskusija, kurioje dalyvavo rašytojas Rimantas Kmita, latvių rašytoja Māra Zālīte, vertėja ir literatūrologė Claudia Sinnig ir istorikė Eva-Clarita Pettai. vakarą vedė „Frankfurter Allgemeine” dienraščio žurnalistas Reinhard Vesper. Pokalbio metu pristatytas ir ką tik Vokietijoje pasirodęs Rimanto Kmitos romanas „Pietinia kronikas” (vok. k. Die Chroniken des Südvietels, 2019).